

УДК 351.746(477)

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2024.35.12>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ

Талпа Петро Валентинович,
аспірант
(Одеський державний університет
внутрішніх справ, м. Одеса, Україна)

У науковій статті проаналізовано систему нормативно-правових актів за юридичною силою, що включає закони та підзаконні нормативно-правові акти та охоплюється поняттям правового регулювання організації та діяльності Служби судової охорони України.

Визначено, що нормативно-правові акти різної юридичної сили, спрямовані на врегулювання правового статусу Служби судової охорони, організації порядку службових відносин, відносин взаємодії з міжнародними організаціями, органами публічної влади, громадськістю та є складовою механізму адміністративно-правового регулювання організації і діяльності цієї служби, що є динамічною частиною правової системи суспільства та являє собою систему правових засобів, способів, форм, які перебувають у взаємозв'язку і взаємодії.

Встановлено, що Служба судової охорони здійснює свою діяльність не тільки у відповідності до норм національного законодавства, а також повинна опиратися на міжнародні нормативно-правові акти, якими регламентовано, зокрема, захист прав і свобод людини, основні принципи правосуддя для осіб, які постраждали від злочинів і зловживання владою, захист свідків, а також осіб, які співпрацюють з органами правосуддя тощо.

Запропоновано нормативно-правові акти, які регулюють організацію та діяльність Служби судової охорони, класифікувати залежно від предмету правового регулювання (відносини, які виникають у сфері реалізації Службою судової охорони своїх безпосередніх функціональних обов'язків).

Аргументовано та встановлено, що правова база, яку складають нормативно-правові акти, що регулюють організацію та діяльність Служби судової охорони, поділяються на два види: ті, які безпосередньо стосуються адміністративно-правового регулювання діяльності Служби судової охорони; ті, що визначають правове положення інших державних органів влади та опосередковано регламентують певні складові елементи адміністративно-правового статусу зазначеної служби.

Ключові слова: Служба судової охорони, адміністративно-правовий статус, адміністративно-правове регулювання, нормативно-правові акти, закон, підзаконний нормативно-правовий акт, суд, правосуддя.

ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF THE ORGANIZATION AND ACTIVITIES OF THE JUDICIAL SECURITY SERVICE

Talpa Petro Valentynovych,
Postgraduate Student
(Odesa State University of Internal Affairs,
Odesa, Ukraine)

The article analyzes the system of legal acts by their legal force, which includes laws and by-laws and is covered by the concept of legal regulation of the organization and activities of the Judicial Security Service of Ukraine.

The author determines that legal acts of different legal force are aimed at regulating the legal status of the Judicial Security Service, organizing the procedure for service relations, relations with international organizations, public authorities, and the public, and are part of the mechanism of administrative and legal regulation of the organization and operation of this service, which is a dynamic part of the legal system of society and is a system of legal means, methods, and forms which are interrelated and interacting.

It is established that the Judicial Security Service carries out its activities not only in accordance with national legislation, but must also rely on international legal acts that regulate, in particular, the protection of human rights and freedoms, the basic principles of justice for victims of crime and abuse of power, protection of witnesses and persons cooperating with the judiciary.

The author proposes to classify the legal acts regulating the organization and operation of the Court Security Service depending on the subject matter of legal regulation (relations arising in the course of implementation by the Court Security Service of its direct functional duties).

The author argues and establishes that the legal framework comprised of the statutory and regulatory acts governing the organization and operation of the Judicial Security Service is divided into two types: those which directly relate to the administrative and legal regulation of the Judicial Security Service; those which determine the legal position of other public authorities and indirectly regulate certain constituent elements of the administrative and legal status of the said service.

Key words: Judicial Security Service, administrative and legal status, administrative and legal regulation, regulatory legal acts, law, bylaw, court, justice.

Постановка проблеми. Служба судової охорони поряд із іншими органами публічної влади здійснює правоохоронну діяльність. Правоохоронна діяльність є основним напрямом діяльності органів публічної влади, в межах якого реалізується правоохоронна функція держави [1, с. 73]. Водночас Служба судової охорони разом із національною судовою системою протягом тривалого часу перебуває у стадії постійного реформування. За останні роки було ухвалено низку нормативно-правових актів, відповідно до яких зазначена служба зазнала істотних змін.

У процесі проведення судової реформи здебільше увага законодавця приділена вдосконаленню правового статусу Служби судової охорони; внесенню змін та доповнень до законодавчої бази, яка регламентує діяльність інституту судової охорони на рівні центрального органу та територіальних підрозділів; покращенню організаційно-штатного складу та структури та управлінської ланки найвищого рівня; визначенню переліку та можливому розширенню сфери охоронних послуг, які надає Служба судової охорони тощо.

Слід відзначити, що Служба судової охорони є вагомою ланкою у судовій системі, оскільки саме від професійності, кваліфікації та мотивації цих державних службовців залежать ефективність та швидкість роботи суду, якісне виконання покладених на суд завдань і функцій. У зв'язку із цим питання вдосконалення адміністративно-правового регулювання організації та діяльності Служби судової охорони є важливим і актуальним для наукового дослідження. Порядок організації та діяльності Служби судової охорони регулюється водночас положеннями наступних нормативно-правових актів: Закону України «Про судоустрій і статус суддів», «Про Вищу раду правосуддя», «Про Вищий антикорупційний суд», «Про державну службу», «Про публічні закупівлі», «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації», «Про інформацію», «Про очищення влади», «Про судову експертизу», «Про Національну поліцію», «Про охоронну діяльність», «Про запобігання корупції», «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», Постанови Кабінету Міністрів України «Про грошове забезпечення співробітників Служби судової охорони», Положення про Службу судової охорони, Положення про Державну судову адміністрацію України, Порядку проведення конкурсу для призначення на посади співробітників Служби судової охорони та ін. Необхідність поглибленого дослідження особливостей адміністративно-правового регулювання організації та діяльності Служби судової охорони обумовлено тим, що зазначена діяльність регламентується різними за юридичною силою, суб'єктом прийняття, порядком прийняття нормативно-правових актів та відомчих документів. Особливого значення набуває аналіз проблемних питань, пов'язаних із адміністративно-правовим регулюванням діяльності цього органу, що потребує системного аналізу та узагальнення.

Стан дослідження проблеми. Окремі питання, пов'язані з адміністративно-правовим регулюванням організації та діяльності Служби судової охорони, досліджували у своїх наукових роботах такі учені: В. Галуцько [2], П. Діхтієвський, В. Сурник [3, с. 37–42], А. Іванищук [4, с. 34–37], Р. Ігонін [5, с. 43–48], О. Кіпчарський [6, с. 60–66], С. Пашков [7], О. Угровецький [8], С. Шатрава [9, с. 348–350], С. Шоптенко [10, с. 255–253] та ін. Однак ґрунтовного та комплексного аналізу потребує дослідження різних аспектів адміністративно-правового регулювання організації та діяльності Служби судової охорони, яке має практичне і наукове значення.

Мета даної наукової статті полягає у проведенні аналізу теоретичних, організаційно-правових засад, юридичної природи, сутності, змісту адміністративно-правового регулювання організації та діяльності Служби судової охорони.

Виклад основного матеріалу. У контексті нашого дослідження, перш за все, варто звернути увагу на необхідність вдосконалення законодавчого забезпечення діяльності Служби судової охорони. Це пов'язано, насамперед, із тим, що зазначена служба є відносно новою, відповідно перед нею постає багато завдань та викликів. Звернемо увагу на стан адміністративно-правового регулювання організації та діяльності Служби судової охорони в реаліях сьогодення.

Звернемо увагу на теоретичне поняття правового регулювання, яке існує в юридичній науці. Так, на думку О.Ф. Скакун, під правовим регулюванням розуміють здійснення державними органами та установами за допомогою права, закону і сукупності правових засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне оформлення, а також їх охорону та розвиток [11, с. 529]. Позиція інших науковців полягає у тому, що під правовим регулюванням вони розуміють здійснюваний із використанням системи правових засобів і способів вплив на відносини у суспільстві з метою їх юридичної фіксації, охорони та подальшого розвитку відповідно до потреб, що виникають

[12, с. 117]. Натомість існує інша наукова позиція, прибічники якої пропонують правове регулювання розуміти як різносторонній вплив на різні суспільні відносини правових явищ, до яких відносять правові ідеї, принципи правового буття суспільства, які не впроваджено в юридичні форми (закони, кодекси, постанови, розпорядження) [13, с. 10].

Що стосується поняття адміністративно-правового регулювання, то з цього приводу є слушною думка В. Разводовського, який визначає останнє як комбінацію способів правового регулювання, де переважають зобов'язання та заборони [14, с. 168]. Відповідно ця комбінація формується через наділення учасників правовідносин суб'єктивними юридичними правами й покладання на них обов'язків шляхом визначення та закріплення у правових актах певних правил поведінки внаслідок правотворчої діяльності уповноважених на це органів (посадових осіб) [15, с. 122].

На рівні дисертаційної роботи питання адміністративно-правового регулювання організації та діяльності Служби судової охорони були розглянуті О.П. Угровецьким, який в контексті дослідження організаційно-правових засад охоронної діяльності Державної Служби охорони (ДСО) при Міністерстві внутрішніх справ України, розглядає правове регулювання організації її діяльності як специфічний вид соціального регулювання, що полягає у діяльності уповноважених органів в сфері нормотворчості з метою організації ДСО складової системи в структурі органів виконавчої влади, включаючи організацію та порядок взаємодії ДСО як служби та її посадових осіб із представниками громадськості для захисту об'єктів усіх форм власності та призначення від протизаконних посягань, що будується на договірних засадах, а також боротьби з різного роду правопорушеннями в місцях несення ними служби [16].

Цікавою також є наукова позиція М. Мазепи, який провів аналіз адміністративно-правових засад правоохоронної діяльності ДСО при Міністерстві внутрішніх справ України та визначає, що правове поле для належного функціонування та організації роботи цієї служби утворюють закони та підзаконні нормативно-правові акти, які характеризуються ієрархічною побудовою [17, с. 8].

Разом з тим, О.М. Кіпчарський в одному із розділів дисертаційної роботи, ґрунтуючись на аналізі законодавства України, міжнародних нормативно-правових актів, судової практики, правової доктрини, визначає поняття правового регулювання організаційної та практичної діяльності Служби судової охорони як самостійний вид регулювання суспільних відносин зовнішньої та внутрішньої адміністративної діяльності, яка розкривається через нормотворчу діяльність уповноважених органів щодо організації діяльності Служби судової охорони як правоохоронного органу [6].

Як бачимо, наукові підходи теоретиків щодо сутності та властивостей правового регулювання можуть бути базовим теоретичним підґрунтям для розгляду питання про правові засади організації та діяльності Служби судової охорони.

У попередніх дослідженнях нами було зазначено, що організація та діяльність Служби судової охорони регламентується різними за юридичною силою, суб'єктом прийняття, процедурою прийняття нормативно-правових актів. У зазначених наукових працях нами було акцентовано увагу на інституційній складовій механізму адміністративно-правового регулювання Служби судової охорони в Україні, натомість у даній науковій роботі вважаємо за необхідне більш детально дослідити правову базу, яка регулює діяльність служби за юридичною силою.

Служба судової охорони при здійсненні діяльності керується нормами Конституції України, національними законами, указами глави держави, постановами парламенту України, ухваленими відповідно та на виконання вимог Конституції та законодавчих актів України, актами українського уряду, рішеннями та документами Вищої

ради правосуддя та Державної судової адміністрації України, іншими нормативними актами.

Так, нормативно-правове регулювання організації та діяльності Служби судової охорони регулюється сукупністю актів різної юридичної сили, а саме можна відзначити наступні: 1) Конституцією України; 2) Законами України (закони та кодекси, наприклад: Закон України «Про судоустрій і статус суддів», Закон України «Про Вищу раду правосуддя», Закон України «Про Вищий антикорупційний суд», Закон України «Про публічні закупівлі», Закон України «Про звернення громадян», Закон України «Про державну службу», Закон України «Про доступ до публічної інформації», Закон України «Про інформацію», Закон України «Про очищення влади», Закон України «Про запобігання корупції», Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний процесуальний кодекс України); 3) Указами і Розпорядженнями Президента України (Указ Президента України від 6 жовтня 2021 р. № 508/2021 «Про символіку Служби судової охорони»); 4) нормативними актами, які приймають органи виконавчої влади (постанови Кабінету Міністрів України, наприклад, Постанова Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2019 р. № 289 «Про грошове забезпечення співробітників Служби судової охорони»); 5) нормативними актами, що приймають у системі правосуддя (Наказ Державної судової адміністрації України від 20 квітня 2021 р. № 131 «Про затвердження правил пропуску осіб до будинків (приміщень) Державної судової адміністрації України та транспортних засобів на її територію»); 6) документами та актами, які приймають рішенням керівництва органу (Наказ Служби судової охорони від 23 вересня 2020 р. № 510 «Про затвердження переліку відомостей, які становлять службову інформацію в Службі судової охорони»); 7) рішеннями, що ухвалює Вища Рада правосуддя, яка як колегіальний, незалежний орган державної влади конституційного рівня та суддівського самоврядування контролює судову охорону (Рішення від 4 квітня 2019 р. № 1052/0/15-19 «Про затвердження Положення про проходження служби співробітниками Служби судової охорони»).

Серед численної кількості нормативних актів вищої юридичної сили, які встановлюють підстави та напрями діяльності Служби судової охорони можна віднести Закони України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [18] та «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» [19]. Зазначені нормативно-правові акти регулюють ключові питання, пов'язані із виконанням завдань, які поставлені перед Службою судової охорони. У свою чергу, серед підзаконних нормативно-правових актів, які визначають статус Служби судової охорони, можна виділити Положення про проходження служби співробітниками Служби судової охорони, затверджене Вищою радою правосуддя в рішенні від 4 квітня 2019 р. № 1051/0/15-19 [20]. Положення визначає правовий статус, підзвітність та підвідомчість, структуру, завдання, функції, права Служби судової охорони та її співробітників.

Слід відзначити, що при здійсненні своєї діяльності Служба судової охорони також повинна опиратися на ключові міжнародні нормативно-правові акти, якими регламентовано захист прав і свобод людини, основні засади боротьби держав світу з транснаціональною злочинністю, основні принципи правосуддя для осіб, які постраждали від злочинів і зловживання владою, правила поведінки з особами, винними у злочинах, захист свідків, а також осіб, які співпрацюють з органами правосуддя тощо.

Вважаємо, що першочерговими такими міжнародними документами, є положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (4 листопада 1950 р.),

а також Декларації основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою, прийнятої Генеральною асамблеєю ООН (29 листопада 1985 р.). Основною положенням є те, що зазначені документи міждержавного рівня закріплюють право, умови та шляхи забезпечення безпеки та інтересів осіб, які є учасниками або сприяють здійсненню кримінального судочинства. Водночас необхідно відзначити положення Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, 2005 року, які визначають порядок забезпечення безпеки для осіб та працівників правоохоронного сектору держави в окремих категоріях кримінальних справ.

До вказаного слід додати, що нормативно-правові акти, які регулюють організацію та діяльність Служби судової охорони, можна також класифікувати залежно від предмету правового регулювання. Відповідно є нормативно-правові акти, які визначають: засади утворення та діяльності органу публічної влади; порядок внутрішньої та зовнішньої організації функціонування Служби судової охорони; взаємодію Служби судової охорони з іншими суб'єктами публічної адміністрації, правоохоронними органами, громадськістю; виконання завдань і функцій Служби судової охорони.

Висновки. Отже, у межах нашого наукового дослідження можна зробити висновки, що залежно від юридичної сили нормативно-правові акти, які регулюють діяльність Служби судової охорони, ієрархічно можна відобразити наступним чином: Конституція України; міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України; законодавчі акти; підзаконні нормативно-правові акти. Норми зазначених нормативно-правових актів, спрямовані на врегулювання: правового статусу Служби судової охорони, організації порядку службових відносин, відносин щодо взаємодії з міжнародними організаціями, органами державної влади та представниками громадянського суспільства. Разом вони є складовою механізму адміністративно-правового регулювання організації та діяльності Служби судової охорони, що є динамічною частиною правової системи суспільства загалом та являє собою систему правових засобів, способів, форм, які перебувають у взаємозв'язку і взаємодії.

Враховуючи аналіз системи нормативно-правових актів, що регулюють організацію та діяльність Служби судової охорони, можна визначити у складі правової бази ті, які безпосередньо стосуються адміністративно-правового регулювання діяльності Служби судової охорони та ті, які визначають правове положення інших державних органів влади та одночасно опосередковано регламентують певні складові елементи адміністративно-правового статусу зазначеної служби.

Список використаних джерел:

1. Корнієнко М.В. Правоохоронна діяльність в Україні. *Юридичний бюлетень*. 2016. Вип. 2. С. 66–74.
2. Галуцько В.В. Адміністративно-правові основи організації та діяльності Державної служби охорони при Міністерстві внутрішніх справ України: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національна акад. внутріш. справ України. Київ, 2003. 206 с.
3. Діхтієвський П.В., Сурник В.М. Діяльність Державної судової адміністрації в контексті організаційного забезпечення безпеки суддів та охорони приміщень судів. *Адміністративне право і процес*. 2014. № 1 (7). С. 37–42.
4. Іванищук А.А. Особливості методів адміністративного примусу у сфері регулювання судової гілки влади. *Інформація і право*. 2014. № 2 (11). С. 34–37.
5. Ігонін Р.В. Судова міліція України в контексті адміністративно-правової реформи. *Адвокат. Наука і практика*. 2010. № 9 (120). С. 43–48.
6. Кіпчарський О.М. Принципи діяльності Служби судової охорони. *Юридичний бюлетень*. 2021. № 21. С. 60–66. DOI: <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2021.21.08>.

7. Пашков С.М. Організаційно-правові засади діяльності судової міліції по забезпеченню безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2008. 18 с.
8. Угровецький О.П. Організаційно-правові засади охоронної діяльності державної служби охорони при МВС України: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2004. 20 с.
9. Шатрава С. Правова регламентація діяльності судової міліції в умовах сьогодення. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 9. С. 48–50.
10. Шоптенко С.С. Особливості правового регулювання адміністративно-правового статусу судової міліції в Україні. *Право і Безпека*. 2010. № 1. С. 60–65.
11. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків : Консум, 2001. 656 с.
12. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / за ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. К. : Юрінком Інтер, 2006. 688 с.
13. Петрова І.П., Мулявка Д.Г. Нормативно-правове регулювання організації і діяльності міліції України : монографія. Ірпінь : Нац. акад. ДПС України, 2005. 176 с.
14. Разводовський В. Особливості нормативно-правового регулювання державноуправлінських відносин у транспортній сфері. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2003. Вип. 23. С. 167–174.
15. Матвійчук А. Визначення адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення регуляторної політики. *Підприємство, господарство і право*. 2018. № 11. С. 121–124.
16. Угровецький О.П. Організаційно-правові засади охоронної діяльності державної служби охорони при МВС України: автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2004. 20 с.
17. Мазепа М.М. Адміністративно-правові засади правоохоронної діяльності Державної служби охорони при МВС України: дис. канд. юр. наук: 12.00.07 / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2012. 263 с.
18. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 р. № 3781-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12> (дата звернення: 20.07.2024).
19. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23.12.1993 р. № 3782-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text> (дата звернення: 20.07.2024).
20. Положення про проходження служби співробітниками Служби судової охорони: Рішення Вищої ради правосуддя від 04.04.2019 р. № 1052/0/15-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1052910-19/conv#n306> (дата звернення: 21.07.2024).